

The Role and Performance of Turkmens in the Developments of the Last Decades in Iraq

Mohammad Mobini

Assistant Professor, Department of Political Science, Faculty of Science, Imam Hussein University of Tehran, Tehran, Iran. Email: kpmobini@ihu.ac.ir

Article Info

ABSTRACT

Article type:

Research Article

Article history:

Received:

18 May 2023

Revised version

received:

17 November 2024

Accepted:

24 November 2024

Available online:

22 June 2025

Keywords:

Turkmens people,
Iraq,
Regional Developments,
Convergence,
Unifying Currents.

Objective:

This study aimed to test the hypothesis that “*Turkmens, as a significant minority in Iraq, have played an influential role in the country's political, military, security, and economic processes, thereby enhancing Iraq's national security and interests.*” The research question guiding the study was: “*What role have Turkmens played in Iraq's developments in recent decades?*” A mixed-methods strategy was employed, combining the Delphi technique with survey methodology. In the qualitative phase, after reviewing the literature and formulating primary and secondary hypotheses, Iraq's developments were identified as the criterion variable, while the role of Turkmens served as the predictor variable. The sample included Turkmens in Iraq, policymakers, civil society activists, and experts familiar with Turkmen affairs. Twelve participants were selected via judgmental sampling to form the Delphi expert panel. In the quantitative phase, partial least squares (PLS) analysis was used to validate the hypotheses. The findings revealed that Turkmens in Iraq, while aligning with the country's broader political currents, have significantly contributed to political processes and the maintenance of security and stability. Despite their positive role in strengthening Iraq's security and national interests — as well as their constructive engagement in political developments—Turkmens continue to face security threats and political challenges that directly and indirectly undermine Iraq's unity, security, and stability.

* **Cite this article:** Mobini, Mohammad (2025). “The Role and Performance of Turkmens in the Developments of the Last Decades in Iraq”, *Fasl' nāmeḥ-ye siyāsāt (Politics Quarterly)* 55, (1): 519-547,
DOI: <http://doi.org/10.22059/JPQ.2025.370803.1008155>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press.

<http://doi.org/10.22059/JPQ.2025.370803.1008155>

Introduction

Ethnic minorities present a complex challenge in modern political societies, lacking precise definitions and clear boundaries. This ambiguity complicates interactions between central governments and minority groups. Broadly defined, ethnic minorities are numerically smaller groups within a nation-state that share a distinct identity. They often experience disparities in political participation, governance, and socio-economic influence, frequently facing discrimination, marginalization, and oppression (Dashti, 2011: 141–150). The subordinate status of minorities in social hierarchies—coupled with perceptions of their identities as "impure" compared to the majority's homogeneity—renders these groups politically unpredictable and reinforces power inequalities (Moghadam Shad, 2017: 756). Members of such marginalized communities may exhibit *anomic* behaviors, developing critical awareness of their unequal conditions. This consciousness can fuel collective conflict as they seek to alter existing power structures (Ghofman, 2007).

The British-drawn borders of Iraq created an artificial state comprising Shia and Sunni Arabs, Kurds, and Turkmens—a diversity that has profoundly shaped Iraq's domestic and foreign policies (Badie Aznadahi, 2016: 652). Historically, Iraqi Turkmens have faced systemic discrimination, violence, and exclusion due to their minority status. However, they have increasingly asserted their political and social rights, demanding equal opportunities in employment, education, and linguistic rights, as well as greater participation in decision-making—sometimes even autonomy.

Constructivist scholars argue that Turkey leverages the plight of Iraqi Turkmens to advance its ethnic policies, using diplomatic pressure to protect Turkmen rights. This serves dual purposes: reinforcing Turkey's Kemalist identity and fostering internal cohesion (Haq-Panah, 2013: 86).

Modern Iraq is dominated by three ethnic groups: Arabs, Kurds, and Turkmens. However, due to their smaller population, Turkmens wield limited influence in political, economic, and social spheres, while Arabs and Kurds compete for dominance (Noormohammadi, 2016: 184).

From King Faisal's rule to Saddam Hussein's fall, Iraq's nation-building strategy relied on forced assimilation, suppressing Kurdish, Turkmen, and Armenian identities in favor of an imposed Arab nationalism, alongside the Sunni minority's oppression of Shia populations. Post-2003, the U.S.-backed federal model failed to achieve inclusive governance, instead exacerbating ethnic and sectarian tensions. While Kurdistan secured autonomy, the broader federal experiment intensified violence (Sardarnia, 2013: 25).

The collective trauma of oppression endured by Shia, Kurds, and Turkmens has entrenched subnational solidarities at the expense of a unified Iraqi identity. Despite American efforts to implant democracy, Iraq's political landscape remains dominated by ethnoreligious divisions, perpetuating cycles of violence. In the past two decades, Iraq has undergone seismic shifts: the 2003 U.S. invasion, the Ba'ath regime's collapse, the 2005 constitution, the rise of ISIS (2014), and pervasive U.S. influence over Iraq's institutions. Throughout these changes, Turkmens have occupied a strategic position, making them a critical case study for analyzing identity politics in the Middle East. This study examines the role of Iraqi Turkmens in the country's political, security, and economic transformations over the past

twenty years. Turkmens embody five key identity dimensions—religious, sectarian, national, ethnic, and civic—making their experiences vital to understanding broader regional identity dynamics. By analyzing their contributions and challenges, this research seeks to provide a systematic assessment of Turkmens' impact on Iraq's evolving landscape.

Methodology

Given that this research aims to highlight the role and performance of Iraqi Turkmens in recent developments in the country, and that the intended users of this research are foreign policy stakeholders, the study is as an applied research and is exploratory in terms of its objectives. This study employs a mixed-method approach (qualitative and quantitative) that begins with the Delphi method and continues with a survey method. In the qualitative method of the research, a purposive non-random sampling method was used to select 12 experts and specialists. Confirmatory factor analysis and covariance-based path analysis were used to analyze data.

Results and discussion

The study explores the influence of Iraqi Turkmens on the country's political decision-making processes, their contributions to national security and stability, and their impact on economic development. To understand these dynamics, it is necessary to examine the Turkmens' position within Iraq's complex power structures, their perspectives on the country's fragmented political landscape, and their evolving relationships with Kurdish and Arab groups. Given Iraq's susceptibility to external influences, the role of foreign actors must also be considered in any analysis of Turkmen political participation.

Although constituting a minority within a minority, the Turkmens possess significant political leverage, as demonstrated by their electoral influence in both the Kurdistan Region and Iraqi Council of Representatives. Their geographically dispersed population, stretching from Tal Afar to areas near Kifri and Badra, combined with religious diversity encompassing Shia, Sunni, Christian and secular orientations, has resulted in varied political approaches within the Turkmen community itself. Some factions align with Turkish interests, while others support the Iraqi National Alliance's positions on ethnic issues. Certain groups have backed Kurdish autonomy aspirations, whereas others advocate for centralized governance, opposing federalism while aligning with Iranian policies through the Resistance Axis.

The political and cultural organizations representing Iraqi Turkmens have historically received support from Turkey, which seeks to advance its own strategic interests, particularly regarding the oil-rich regions of Kirkuk and Mosul. Turkey aims to enhance the national profile of Turkmens in northern Iraq while protecting their cultural and historical identity. Turkmen leaders maintain that they constitute 70% of Kirkuk's population, while Kurdish groups claim majority status and seek to incorporate the city into the Kurdistan Region. This demographic dispute leaves Turkmens caught between Arab and Kurdish majority groups, creating ongoing challenges in their pursuit of autonomous governance for Turkmen-majority areas.

Regional powers pursue competing agendas in Iraq that directly affect Turkmen political prospects. Iran supports Shiite political integration and opposes Kurdish

separatism while backing counterterrorism efforts and the Popular Mobilization Forces, which include Turkmen units. The United States has promoted Kurdish autonomy as part of its strategy to counter Iranian influence, a position supported by the United Kingdom. Saudi Arabia has historically supported Sunni groups that sought to counter both Iranian and Kurdish influence, while Syria has opposed U.S.-aligned governance structures in Iraq.

Within this complex environment, Turkmens continue to advocate for equal rights through multiple channels. Their political representatives participate in national institutions, voicing community concerns in policy debates. The integration of Turkmen units into the Popular Mobilization Forces has provided security for Turkmen areas while transcending sectarian divisions. Cultural preservation efforts focus on maintaining linguistic and traditional practices amid assimilation pressures, while economic initiatives seek to improve infrastructure and living conditions in Turkmen communities.

The Turkmen community's ability to navigate Iraq's complex ethnic and sectarian landscape, while leveraging international relationships and asserting cultural-political rights, will significantly influence their future role in either strengthening national cohesion or contributing to further fragmentation. Their strategic position between competing Arab and Kurdish groups, combined with their connections to regional powers, makes them an important factor in Iraq's ongoing political evolution. The community's diverse religious composition and geographic distribution present both challenges and opportunities as they seek to establish a more prominent role in Iraq's governance structures while preserving their distinct identity.

Conclusion

The Turkmen community in Iraq has endured significant political marginalization since the fall of the Ottoman Empire, remaining largely excluded from Iraq's political processes until the late 1990s. Even after the 1991 uprisings and the emergence of opposition movements against Saddam Hussein's regime, Turkmens struggled to establish an effective political presence and faced severe repression under successive governments. Turkey's engagement with Iraqi Turkmens has consistently followed a pragmatic approach aligned with its own national interests. However, the post-ISIS period has marked a turning point, bringing notable political, social, and cultural transformations for the Turkmen community. As a distinct ethnic group with populations spread across multiple regions, Turkmens have recently developed stronger political representation through organized parties. Despite constituting only about 2% of Iraq's population and being geographically dispersed, their influence on Iraq's political and economic landscape remains substantial. Historically, Turkmens have played pivotal roles in maintaining Iraq's security and advancing national interests, establishing themselves as a stabilizing force in the country. Nevertheless, Iraqi Turkmens continue to confront serious security challenges and political pressures that threaten both national unity and their community's stability. These threats emerge through various channels - from the stirring of ethnic divisions to direct military actions by armed groups or foreign actors. Simultaneously, Turkmens have contributed positively to Iraq's political evolution by participating in government formation, decision-making processes, and the establishment of democratic institutions. The Turkmen political presence

manifests through various organizations including the Iraqi Turkmen Party, the Turkmen Unity Party, and the Turkmen Democratic Party, all working to protect community rights, promote regional development, and preserve cultural identity. These groups address critical issues facing Turkmen, including political marginalization, rights violations, and security concerns, while navigating complex relationships with other ethnic factions. In Iraq's ethnically diverse society, equitable power distribution among groups represents a fundamental requirement for successful democratic governance. Such inclusion enables meaningful participation in political processes, fosters social cohesion, and contributes to long-term stability. For Turkmen, this principle holds particular significance as their political engagement lends legitimacy to Iraq's governing structures while strengthening national unity. This study affirms the Turkmen community's active role in Iraq's political, security, military and economic spheres, particularly through collaboration with unifying national movements. As a strategically important minority, Turkmen have consistently supported Iraq's political processes while enhancing national security. Current trends suggest their influence will grow further as political participation increases. With greater representation and recognition of their rights, Turkmen are poised to play an expanded role in shaping Iraq's economic future and overall development.

نقش و عملکرد ترکمن‌ها در تحولات دو دهه اخیر عراق

محمد مبینی

استادیار دانشکده و پژوهشکده مطالعات بین‌الملل دانشگاه جامع امام حسین علیه السلام، تهران، ایران.

رایانامه: kpmobini@ihu.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۲/۱۰/۱۸

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۰۸/۲۷

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۰۹/۰۴

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۰۴/۰۱

کلیدواژه‌ها:

ترکمن‌ها،

عراق،

تحولات منطقه،

همگرایی،

جریان‌های یکپارچه‌ساز.

ترکمن‌ها به عنوان یکی از اقلیت‌های مهم و تأثیرگذار عراق، علی‌رغم سهم قابل توجه در جامعه این کشور، در تحولات سیاسی و اجتماعی دو دهه اخیر جایگاه شایسته‌ای نیافته‌اند. ترکمن‌ها با موقعیت راهبردی خود، در کانون بسیاری از بحران‌های عراق قرار داشته و مناطق ترکمن‌نشین با چالش‌های امنیتی، اجتماعی و اقتصادی قابل توجهی روبرو هستند. پژوهش حاضر، به تحلیل فرضیه‌ای می‌پردازد که بر ضرورت ایفای نقش مؤثر ترکمن‌ها در فرآیندهای سیاسی، نظامی و اقتصادی تأکید می‌کند و به این پرسش اساسی پاسخ می‌دهد که «ترکمن‌ها چه نقشی در تحولات اخیر عراق داشته‌اند؟» برای این منظور، از روش پژوهش آمیخته (کیفی-کمی) بهره گرفته شده است. یافته‌ها نشان می‌دهند که ترکمن‌ها علی‌رغم توانمندی‌ها و پتانسیل‌هایشان در راستای تقویت امنیت و منافع ملی عراق، در عمل نقش کمتری دارند. این تحقیق همچنین روشن می‌سازد که با وجود همگرایی با جریان‌های یکپارچه‌ساز، ترکمن‌ها در معرض تهدیدات امنیتی و چالش‌های سیاسی قرار دارند که به نحو مستقیم و غیرمستقیم بر ثبات و وحدت عراق تأثیر می‌گذارد. این پژوهش می‌تواند به‌عنوان مبنایی برای درک بهتر وضعیت ترکمن‌ها و تعیین راهبردهای مؤثر در راستای تقویت نقش آن‌ها در آینده سیاسی عراق به کار گرفته شود.

*استناد: مبینی، محمد (۱۴۰۴). نقش و عملکرد ترکمن‌ها در تحولات دو دهه اخیر عراق، فصلنامه سیاست، ۵۵ (۲)،

۵۴۷-۵۱۵.

<http://doi.org/10.22059/JPQ.2025.370803.1008155>

© نویسندگان.

ناشر: انتشارات دانشگاه تهران.

۱. مقدمه

اقلیت‌های قومی به عنوان یک عامل چالش‌زا در جوامع سیاسی مدرن مطرح بوده و از مفهوم و حدود و ثغور معنایی دقیقی برخوردار نیستند و این ابهام در مفهوم، تعامل دولت‌های مرکزی با این گروه‌های قومی را با مشکل مواجه کرده است. در یک جمع‌بندی، اقلیت‌های قومی به جمعیت‌های انسانی که متعلق به گروه‌های قومی در یک دولت – کشور فراردارند اطلاق می‌شود که از نظر تعداد کمتر از سایر اعضای جامعه بوده و هویتی متمایز از سایرین دارند و در عرصه اداره جامعه از فرصت مشارکت و حاکمیت و تاثیرگذاری یکسانی برخوردار نمی‌باشند و ممکن است مورد تبعیض، تحقیر و ستم قرار بگیرند (Dashti, 2011: 141-150). پایین بودن درجه اقلیت‌ها در سلسله مراتب شئون اجتماعی و «ناخالصی» هویت آنها در مقابل یک دست بودن هویت اکثریت؛ این گروه‌های اجتماعی را پیش‌بینی‌ناپذیر کرده و موجب شکل‌گیری نابرابری در روابط قدرت می‌گردد (Moghadam Shad, 2017: 756). اعضای گروه‌های اقلیت و شهروندان درجه دو در یک جامعه ممکن است کارکردهای یک «منحرف» درون گروهی را داشته باشند و به نوعی آگاهی انتقادی در برابر وضعیت موجود و روابط نابرابر قدرت برسند. در مرحله بعدی این افراد و گروه‌ها می‌توانند برای ایجاد تغییر این ساختارها و روابط وارد منازعات جمعی نیز شوند (Ghofman, 2007).

تعیین مرزهای عراق از سوی انگلیس به شکل‌گیری عراق، به عنوان پدیده‌ای ساختگی انجامید و کشوری به نام عراق توسط اعراب (شیعه و سنی)، کردها و ترکمن‌ها تشکیل شد؛ طبیعی است که بافت اجتماعی متنوع عراق بر سیاست داخلی و خارجی این کشور تاثیر گذاشته باشد (Badiel Aznadahi, 2016: 652). تاریخ زندگی ترکمن‌های عراق به عنوان یک اقلیت قومی نشان می‌دهد، آنان به خودآگاهی درباره حقوق سیاسی و اجتماعی خود رسیده‌اند و در مورد تبعیض شغلی، نحوه آموزش و پرورش، استفاده از زبان مادری در مکالمات و ارتباطات خود خواهان برابری فرصت‌ها، نقش‌آفرینی بیشتر در تصمیمات سیاسی کشور و در مواردی دنبال خودمختاری هستند. مرور تاریخ عراق حاکی از تبعیض و آزار و اعمال خشونت به ترکمن‌ها به دلیل کم‌توانی و ضربه‌پذیری آنها در برابر اکثریت بوده است.

به نظر تحلیل‌گران سازه‌نگار، رهبران ترکیه از علایق و پیوندهای ترکمن‌های عراق، برای برتری دادن آنها بر سایر هویت‌های دیگر عراق به عنوان یک سیاست قومی استفاده می‌کنند. ترکیه با اعمال فشار در مورد حفظ حقوق اقلیت‌های ترک‌تبار عراق، در برهه‌های زمانی مختلف و بیشتر در راستای تقویت مبانی هویتی کمالیستی خود و ایجاد انسجام داخلی استفاده می‌کند (Haq-Panah, 2013: 86).

برخی پژوهش‌ها نشان می‌دهند که در عراق فعلی سه قوم ترکمن، کرد و عرب اکثریت جمعیت را تشکیل می‌دهند اما در این میان ترکمن‌ها به علت تعداد اندک جمعیت، تاثیر بسیار اندکی در روند سیاسی، اجتماعی و اقتصادی داشته اما قوم کرد و عرب به دلیل در اختیار داشتن انبوه جمعیت دست به رقابت شدیدی در جهت گسترش حوزه نفوذ خود زده‌اند (Noormohammadi, 2016: 184). علاوه بر این پژوهشگران نشان می‌دهند که الگوی حاکم بر فرایند ملت‌سازی در عراق از زمان ملک فیصل تا زمان سقوط صدام، از نوع همانندسازی اجباری یا ادغام تحمیلی و سرکوبگرانه گروه‌بندی‌های قومی کرد، ترکمن و ارمنی در هویت ملی عربی و نیز سرکوب شیعیان از سوی اقلیت حاکم عرب زبان سنی مذهب بوده است و دولت‌های بی‌ریشه، نماینده واقعی تمام گروه‌های قومی و مذهبی یا تجلی نمادین ملت فراگیر نبودند و مخالفت جدی گروه‌ها و جریان‌های سیاسی با گزینه فدرالیسم آمریکا بعد از اشغال عراق در سال ۲۰۰۳، و پیاده شدن الگوی فدرالیسم تنها در اقلیم کردستان و گسترش خشونت‌های قومی و مذهبی در عراق پس از اشغال را فراهم ساخت (Sardarnia, 2013: 25).

خاطرات و تجربیات تلخ سیاسی - اجتماعی، حقارت‌ها و محرومیت‌های گروه‌های قومی و مذهبی طرد شده مانند شیعیان، کردها، ترکمن‌ها و... تاثیر ماندگاری بر تقویت همبستگی‌های فروملی قومی و مذهبی در مقابل همبستگی ملی و عدم شکل‌گیری هویت ملی فراگیر پیش و پس از سقوط صدام داشته است دموکراسی ادعایی آمریکایی‌ها به دلیل بینان قوی غیرمدنی قوم محور احزاب و گروه‌های سیاسی و اجتماعی جای خود را به خشونت‌های خونین در عراق داد. در دو دهه اخیر، عراق به تحولات و تغییرات چشمگیری در ساختارهای سیاسی، اجتماعی و فرهنگی خود شاهد بوده است. حمله نظامی آمریکا در مارس ۲۰۰۳ به عراق، فروپاشی رژیم بعثی صدام، تغییر قانون اساسی این کشور در سال ۲۰۰۵، اعلام موجودیت داعش در سال ۲۰۱۴ و تصرف بخشهایی از عراق، سلطه آمریکا در تمام شئون سیاسی، اجتماعی و فرهنگی این کشور از جمله تحولات مهم دو دهه اخیر به شمار می‌آیند. ساختار اجتماعی عراق همانند بسیاری از کشورهای خاورمیانه ساختاری موزاییکی و متشکل از گروه‌های قومی مذهبی مختلف است.

ترکمن‌های عراق به علت موقعیت راهبردی خود، مرکز بسیاری از مسائل بحرانی عراق بوده‌اند. همچنین، جامعه ترکمن عراق یک مورد مناسب برای تحلیل هویت‌های مختلف در خاورمیانه است. تحلیل ترکمن‌های عراق نمایانگر تصویری است از هویت در عراق به‌طور خاص و در خاورمیانه به‌طور عام، ترکمن‌های عراق پنج بُعد اصلی هویت را در منطقه خاورمیانه به همراه دارند که شامل بُعدهای مذهبی، طایفی، ملی، قومی و ملکی می‌باشد.

از جمله مقاله‌های مرتبط با موضوع پژوهش می‌توان به آثاری همچون «نقش اقلیت ترکمن در جغرافیای سیاسی عراق» (Bourbour, 2019)، «تبیین بی‌ثباتی سیاسی در جامعه ناهمگون

عراق در سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۲۲» (KarimiFard, 2022)، «پیچیدگی‌های سیاسی جامعه ترکمن» (Strakes, 2009)، «نمایش کشتار ترکمنها با استفاده از گفتمان فرهنگ و هنر» (DOĞAN, 2021)، «چالش‌های دموکراسی‌سازی در عراق پس از صدام» (Navid, 2017 and) (Khodaei, 2011)، «قومیت‌های غیر عربی در عراق» (Tahaei, 2016)، «کالبدشکافی احزاب و گروه‌های سیاسی عراق و تاثیر آنها بر روابط ایران و عراق» (Sohrabi, 2016)، «کشمکش‌های سرزمینی در شمال عراق: سرزمین، قومیت و سیاست» (Badiei Aznadahi, 2016). «بنیان‌های جامعه‌شناسی گسست در امنیت ملی عراق نوین» (Arghavani Pirsalami, 2017) اشاره کرد. مرور تحقیقات پیشین نشان می‌دهد بعضی مقالات به روابط ترکیه با ترکمن‌ها مانند مقاله «زمینه‌های همگرایی و واگرایی ترکمن‌های عراق با ترکیه قدیم و جدید، در چارچوب کمالیسم و پان‌ترکیسم» (Zahmatkesh & Al-Ghaban, 2014) اشاره دارد. با وجود این پژوهش‌ها مقاله‌ای که به صورت مستقیم نقش و عملکرد ترکمنهای عراق را در جامعه عراق و تحولات سیاسی، فرهنگی و اجتماعی و امنیتی آن مورد پایش و بررسی قرار دهد و بر جایگاه و وزن ترکمن‌های عراق در فضاها و مختلف عراق تمرکز کند مشاهده نگردید. به طور مثال در تحقیقی با عنوان «نقش اقلیت ترکمن در جغرافیای سیاسی عراق» که توسط (Bourbour, 2019) انجام شد، عدم مشارکت پررنگ ترکمن‌ها در فعالیت‌های سیاسی، فقدان اتحاد و همبستگی قومیتی و حزبی و عدم حمایت نیروهای خارجی - بویژه بی‌توجهی دولت ترکیه به این اقلیت - مهمترین دلایل نقش کم‌رنگ ترکمن‌ها در جغرافیای سیاسی عراق ذکر شده است و یا در تحقیقی دیگر با عنوان «تبیین بی‌ثباتی سیاسی در جامعه ناهمگون عراق در سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۲۲» در پاسخ به بی‌ثباتی سیاسی در عراق به این نکته تاکید شده است که عراق مانند دیگر کشورهای خاورمیانه ساخت اجتماعی موزاییکی و جمعیتی ناهمگون و متکثر قومی و مذهبی دارد؛ بر همین اساس، شکاف‌های ساختاری قومی و مذهبی دارد. علاوه بر سه گروه کردها، سنی‌ها، شیعیان، گروه‌های دیگر از جمله صائبی‌ها، یهودی‌ها، مسیحی‌ها و ایزدی‌ها به عنوان اقلیت در عراق زندگی می‌کنند. آشوری‌ها، کلدانی‌ها و ترکمن‌ها نیز به عنوان گروه قومی در عراق حضور دارند (KarimiFard, 2022: 82) وجه تمایز این مقاله با سایر تحقیقات انجام شده این است که ضمن پرداختن به نقش و عملکرد ترکمنهای عراق در سه حوزه سیاسی، امنیتی و اقتصادی عراق را با ذکر دلایل تاثیرگذاری، تعامل بین عوامل اقلیمی و قومیت در تحولات سیاسی و اجتماعی را نیز تشریح کرده است.

هدف اصلی این تحقیق، بررسی علمی و معتبر نقش و عملکرد ترکمن‌های عراق در تحولات دو دهه اخیر عراق است. این تحقیق متمرکز بر تحلیل جوانب مختلف نقش ترکمن‌ها در جنبه‌های سیاسی، امنیتی و اقتصادی عراق می‌باشد. به نظر می‌رسد ترکمن‌های عراق نقش

همگرایی با جریانهای یکپارچه‌ساز عراق داشته‌اند؛ بنابراین تحقیق حاضر با هدف آزمون فرضیه زیر انجام می‌شود

• ترکمن‌ها به عنوان اقلیتی مهم و تعدادی قابل توجه در عراق، در فرآیندهای سیاسی، نظامی، امنیتی و اقتصادی کشور نقش موثری داشته و تقویت کننده مولفه امنیت ملی و منافع ملی عراق می‌باشند.

با توجه به فرضیه فوق می‌توان پرسش‌های اصلی و فرعی تحقیق را بدین صورت مطرح کرد:

پرسش اصلی:

• چه نقش و عملکردی را ترکمن‌ها در تحولات دو دهه اخیر عراق داشته‌اند؟

پرسش‌های فرعی:

• ترکمن‌ها چه نقشی در تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌های کشور عراق داشته‌اند؟

• ترکمن‌ها در تأمین امنیت و پایداری کشور عراق چه نقشی داشته‌اند؟

• ترکمن‌ها چه سهمی در رشد و پیشرفت اقتصادی کشور عراق داشته‌اند؟

۲. روش تحقیق

چون تحقیق حاضر به منظور نشان دادن نقش و عملکرد ترکمن‌های عراق در تحولات اخیر آن کشور است و بهره‌برداران تحقیق دست‌اندرکاران سیاست خارجی می‌باشند، لذا تحقیق از نوع کاربردی و از حیث هدف اکتشافی به شمار می‌آید. این پژوهش با روش ترکیبی (کمی و کیفی) با فن دلفی شروع و با روش پیمایشی ادامه یافته است.

در بخش کیفی تحقیق، با استفاده از روش نمونه‌گیری غیرتصادفی هدفمند تعداد ۱۲ نفر از صاحب‌نظران و خبرگان انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها نیز، تحلیل عاملی تاییدی و تحلیل مسیر کوواریانس محور به کار رفته است.

۳. مباحث نظری

ترکمن‌ها از زمان فروپاشی امپراتوری عثمانی با چالش‌های زیادی دست و پنجه نرم کرده‌اند. این اقلیت قومی، در سال‌های ابتدایی قرن بیست و یکم، به دلیل انزوای سیاسی و سرکوب‌های مداوم، نتوانسته بودند به‌طور فعال در تحولات سیاسی عراق سهیم شوند. با سقوط رژیم صدام حسین در سال ۲۰۰۳، ترکمن‌ها امید به بازنگری در وضعیت سیاسی و اجتماعی خود داشتند و تلاش کردند تا به عنوان یکی از بازیگران اصلی، در کنار کردها و عرب‌ها، نقش‌آفرینی کنند. این

تلاش‌ها به دنبال کسب حقوق مدنظر و ارتقاء جایگاه خود انجام شد؛ به گونه‌ای که ترکمن‌ها همواره در کانون تحولات ژئوپلیتیکی قرار گرفتند.

یکی از نظریه‌های حائز اهمیت که می‌تواند به فرایند رفتار سیاسی ترکمن‌ها و تعاملات آن‌ها با سایر گروه‌های قومی بپردازد، نظریه «ژئوپلیتیک اقوام» است (Yazdan Panah and Ahmadi, 2021: 313). این نظریه بررسی می‌کند که چگونه گروه‌های قومی به‌ویژه در منازعات تاریخی و جاری مانند رقابت ترکمن‌ها با کردها، نقش خود را در بطن سیاست‌های داخلی و بین‌المللی ایفا کرده‌اند. حمایت‌های بین‌المللی، به‌ویژه از جانب ترکیه، بر این تعاملات تأثیر می‌گذارد و باعث شکل‌گیری پیچیدگی‌های جدیدی در سیاست‌های قومی و ملی می‌شود.

منازعات قومی در عراق، به‌طور خاص میان گروه‌های کرد و عرب، تأثیر عمده‌ای بر رفتار سیاسی ترکمن‌ها دارد. این موضوع می‌تواند به‌عنوان یک محور کلیدی در تحلیل رفتارهای سیاسی آن‌ها مدنظر قرار گیرد. در این راستا، حمایت‌های سیاسی و نظامی ترکیه از ترکمن‌ها در برابر کردها، به شکل‌گیری الگوهای جدیدی در کشمکش‌های قومی و تقاضاهای سیاسی منجر شده است. این درگیری‌ها نه تنها ابعادی محلی دارند، بلکه به دلیل دخالت قدرت‌های بزرگ به ویژه ترکیه، وجهه‌ای بین‌المللی به خود می‌گیرند.

در استان‌های راهبردی مانند کرکوک، که همواره مرکز تضادهای قومی میان عرب‌ها، کردها و ترکمن‌ها بوده، شرایط جغرافیایی به‌عنوان عاملی کلیدی در شکل‌دهی به رفتارهای سیاسی و اجتماعی ترکمن‌ها عمل می‌کند. این منطقه با دارا بودن منابع اقتصادی غنی، نه تنها به تقویت احساس خودمختاری و هویت قومی ترکمن‌ها کمک کرده، بلکه به بروز تنش‌های متعدد میان گروه‌های مختلف نیز دامن زده است.

نظریه «محرومیت نسبی» (Saleh, 2013) به خوبی می‌تواند احساس نارضایتی و محرومیت ترکمن‌ها را تبیین کند، به ویژه زمانی که این اقلیت احساس می‌کند از حقوق و مزایای لازم بی‌نصیب مانده است. با تغییرات سیاسی پس از سال ۲۰۰۳، ترکمن‌ها به امید بهبود وضعیت خود وارد عرصه جدیدی شدند، اما ناکامی در تأمین حقوق اساسی‌شان منجر به بروز احساس محرومیت و نارضایتی شد. دلارد^۱ یکی از نظریه پردازانی است که با نظریه ناکامی - ستیزه‌جویی این وضعیت را تشریح کرده است. نادیده گرفتن حقوق و منافع ترکمن‌ها، این گروه را به سمت تلاش برای کسب هویت قومی و تقویت انسجام داخلی سوق داده تا بتوانند در برابر رقابت‌های قومی بایستند. این احساس نیاز به هویت، به بروز جنبش‌های خودمختاری و تلاش برای به دست آوردن حقوق سیاسی و فرهنگی انجامیده است.

1. Dulard

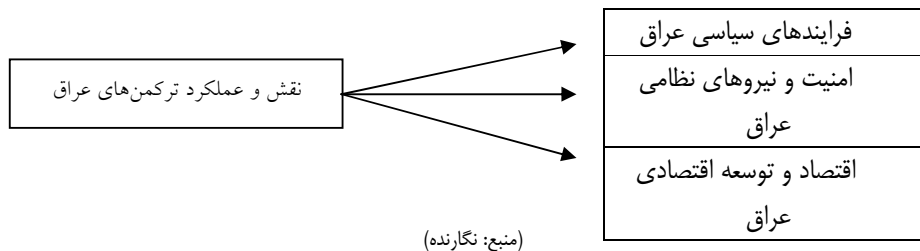
نظریه دولت- ملت بوئرز^۱ نیز می‌تواند گسست در مفهوم دولت-ملت را در عراق توضیح دهد. با احساس عدم تعلق و بی‌عدالتی، ترکمن‌ها به دنبال ایجاد منطقه‌ای خودمختار برآمدند. در همین حال، «استاون‌هاگن»^۲ با تأکید بر نابرابری‌های قدرت، وضعیت ترکمن‌ها را در این بستر تحلیل می‌کند و به‌ویژه تأثیر این نابرابری‌ها بر طرز رفتار سیاسی آن‌ها را مورد بررسی قرار می‌دهد.

در نهایت، نظریه آکلانف^۳ بر انتقال فرآیندهای سیاسی به سمت فعالیت‌های خشونت‌آمیز در شرایط فشارهای داخلی و بحران مشروعیت تأکید دارد. این وضعیت به‌ویژه پس از ورود داعش به عراق، به بحرانی‌سازی روابط بین قومی و تضعیف بیشتر وضعیت ترکمن‌ها منجر شده است. این پارامترها، به‌اضافه نظریه موازنه فراگیر، نشان‌دهنده چالش‌های هویتی و ضعف در فرآیند دولت-ملت‌سازی در عراق است و نشان می‌دهد که چگونه گروه‌های قومی مانند ترکمن‌ها که از حمایت‌های خارجی برخوردار هستند، می‌توانند یکپارچگی این کشور را به چالش بکشند (Haq-Panah, 2010: 77-93).

۲.۲. مدل مفهومی تحقیق

در این تحقیق تحولات عراق به عنوان متغیر ملاک و نقش ترکمن‌ها متغیرهای پیش‌بین می‌باشد. مدل مفهومی تحقیق در نمودار (۱) ارائه شده است:

نمودار ۱- مدل مفهومی تحقیق

1. Boerz
2. Hagen
3. Ayrat areh aklaof

۴. یافته‌ها

۴.۱. یافته‌ها و مطالعات کیفی

ترکمن‌های عراق: معانی، زمینه‌ها و ریشه‌ها

اصولاً واژه «ترکمن» یک مسئله بحث‌برانگیز است. سیاستمدار ترکمن به نام زیات کپرولو استفاده از عنوان «ترکمن» برای ترکان عراقی را در زمان سلجوقیان (Köprülü: 1996: 3) پیتر بی. گلدن نشان می‌دهد که برخی از نویسندگان قرون وسطی مانند البیرونی، مروزی و محمود الکاشغری از واژه «ترکمن» برای اشاره به جمعیت‌های ترکی اسلامی (و پس از آن به صورت انحصاری قوم اوغوز) از واژه‌ای شباهت به «ترکمن» استفاده می‌کردند (Gholden, 1992: 212). واهرام پتروسیان جامعه ترکمن عراق حال حاضر را به دوره صلیبیان و قبل از قرن دهم و مهاجرت نسل این قبایل را به قبل از دوران شاه اسماعیل صفوی، نادر شاه و دوران عثمانی می‌داند (Petrosian, 2003: 281). بسیاری از تاریخ‌نگاران مانند «عبدالرزاق الحسینی»، «پیتر بی. گلدن» و «بارتولد» با این حقیقت موافقت می‌کنند که ترکمن قبل از دوران عثمانی و صفوی به عراق آمده‌اند (Yildiz, 2016: 23).

مناطق سکونت ترکمن در عراق: ترکمنلان

ترکمن‌های عراق در یک نوار متقاطع از مرز ایران-عراق، در وسط عراق تا مرز سوریه-عراق در شمال غربی امتداد داشته و بین عرض جغرافیایی ۳۳ و ۳۷ قرار دارد، این منطقه در شعار جبهه ترکمن عراق به صورت «ترکمانلی»^۱ صحرای ترکمن به واقعیت درآمده است. این نوار نشان می‌دهد که ترکمن‌ها در کنار و همراه با گروه‌های مختلف دیگر و با بیشترین تنوع قومی عراق همانند ترکمن‌ها، کردها، عربان شیعه و سنی، یزیدیان، آشوریان و مسیحیان زندگی می‌کنند. این منطقه به دلیل عوامل مختلفی مانند مهاجرت عربان در دوران حکومت صدام حسین، مهاجرت کردان در دوران پسا سال ۲۰۰۳، مهاجرت ترکمنان در زمان‌های مختلف و اشغالیهای داعش، کوچکتر شده و در دوره حکومت بعثی مورد عرب‌سازی قرار گرفته است و پس از سقوط حکومت بعثی، به دلیل فعالیت‌های فراگیر احزاب کرد در این مناطق، فرایند کردسازی نیز در آن‌ها رخ داده است. ترکمن‌ها با اشاره به این واقعیت، ادعا می‌کنند که تغییرات جمعیتی برنامه‌ریزی شده در مناطق زندگی خود را تجربه کرده‌اند (SOITM Foundation Iraqi). (2019, Turkmen Human Rights Research Foundation The Netherlands).

1. Turkmen land

می‌توان ادعا کرد که ترکمنان منطقه‌ای است که بیشترین رقابت و تضاد بین پیوستگی و رقابت‌های قومی (عرب، کرد و ترکمن) در عراق را نشان می‌دهد. کرکوک به عنوان بخشی از منطقه صحرای ترکمن کرکوک منطقه مورد مناقشه میان کردها، اعراب سنی و ترکمن‌ها است که ۴۰ درصد نفت عراق را دارد (Neiri, 2013: 169). همچنین نمادی برای هویت جمعی ترکمن‌ها حتی برای ترکمن‌هایی که اصالتاً از کرکوک نیستند تلقی می‌شود (Talebani, 2004). کرکوک به نمادی کهن در شعر و ادبیات ترکمن ظاهر شده است (Strakes, 2009). همچنین این سرزمین به عنوان یک دلیل علیه ادعاهای دیگر گروه‌ها درباره قلمروهای خود توجیه شده و به عنوان یک رویا در آینده ظاهر می‌شود (Jerjis, 2006: 78-88).

جمعیت: جنگ اعداد

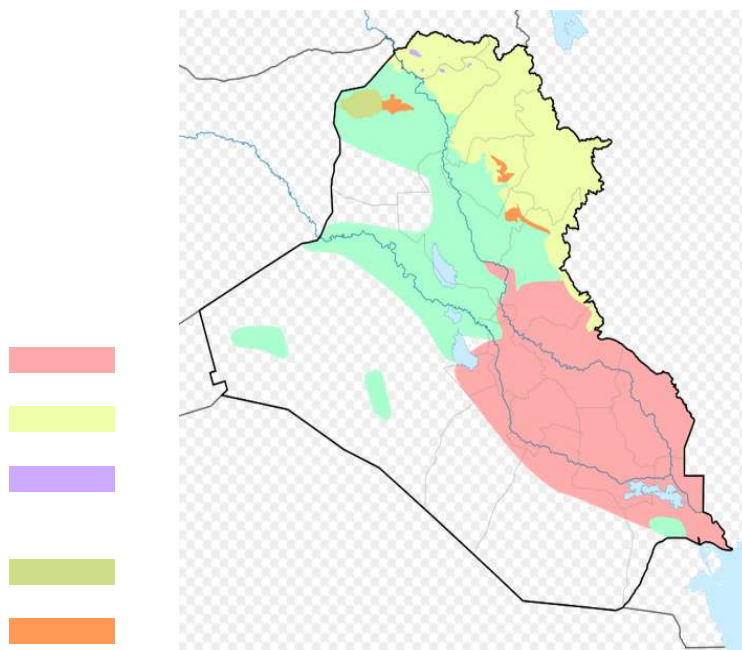
نقش سرشماری جمعیت در کشورهایی که جمعیت آنها از گروه‌های قومی و مذهبی مختلف تشکیل شده است، بیشتر به جنبه‌های سیاسی، ایدئولوژیکس و ذهنی وابسته است (Hürmüzli, 2015: 78). تا به امروز ارقام قطعی درباره جمعیت کل عراق وجود ندارد و اختلاف بین برآوردهای جمعیت کل می‌تواند به ۶-۷ میلیون نفر برسد. از ابتدا، همانند گروه‌های قومی و مذهبی دیگر در عراق، جمعیت ترکمن‌های عراق یک مسئله مورد اختلاف بوده است. عددی که بیشتر در ترکیه و بین نویسندگان و سیاستمداران ترکمن مطرح می‌شود، ۲/۵ تا ۳ میلیون نفر است و ادعا می‌شود که ترکمن‌ها ۸-۱۰ درصد از جمعیت کل عراق را تشکیل می‌دهند. با این حال، می‌توان دید که شخصیت‌های برجسته ترکمن نیز درباره تعداد تقریبی جامعه خود توافقی ندارند.

از سوی دیگر، اعداد ارائه شده در منابع غربی متنوع‌تر از اعدادی است که ترکمن‌ها و ترک‌ها ارائه می‌دهند. در یک گزارش از دفتر دولت ایالات متحده آمریکا که در بخش عراق کتاب حقایق جهانی سی‌ای‌ای که در تاریخ ۲۰ ژانویه ۲۰۱۶ به روز شده است، بحث می‌شود که ترکمن‌ها و گروه‌های قومی دیگر مانند ارمنی‌ها و آشوری‌ها تقریباً پنج درصد از جمعیت کل عراقی به تعداد ۳۰,۳۹۹,۵۷۲ نفر را تشکیل می‌دهند که معادل تقریباً ۱/۵ میلیون نفر است، سازمان ملل متحد برای ملت‌ها و افراد بی‌نماینده، تعداد حدود سه میلیون نفر را برای جامعه ترکمن عراق اعلام می‌کند. در یک بررسی کوتاه از خدمات تحقیقاتی پارلمان اروپا با عنوان «به اقلیتهای عراق تا لب نابودی فشار می‌آورند»^۱، جمعیت ترکمن سه میلیون نفر ذکر شده است. اعداد ارائه شده توسط منابع کردی حدود دو تا چهار درصد است. به عنوان مثال؛ یک محقق کرد، مدعی است که ترکمن‌ها به همراه گروه‌های قومی دیگر سه درصد از جمعیت کل

1. Minorities in Iraq Pushed to the Brink of Existence

عراق را تشکیل می‌دهند (Gökhan Kayili, 2005). در تازه‌ترین آمار، سازمان ملتها و مردمان غیررسمی تعداد ترکمن‌های عراق را در حدود سه میلیون نفر اعلام کرده است (Unrepresented Nations & Peoples Organization (UNPO), 2018).^۱

بطور کلی، با وجود اعداد مختلف، پذیرفته شده است که ترکمن‌ها سومین گروه قومی عراق را تشکیل می‌دهند. به عبارت دیگر، ترکمن‌ها پس از کردها، دومین گروه قومی کوچک‌تر عراق هستند. علاوه بر این، آنها جامعه‌ای شیعه‌ای عمده در شمال عراق که تحت سلطه سنی قرار دارد را تشکیل می‌دهند. درصد اهالی ترکمن شیعه و سنی نیز قطعی نیست: بر اساس استدلال‌های مختلف، نسبت ترکمن‌های شیعه از ۳۰ تا ۵۰ درصد متغیر است (Duman, 2018: 62). در شکل (۱) نقشه پراکنش فضایی اقلیت ترکمن‌ها در میان گروه‌های اصلی و قومی و مذهبی عراق نشان شده است:

شکل (۱) نقشه پراکنش فضایی گروه‌های قومی و مذهبی در عراق (ترکمن‌ها: رنگ نارنجی)

1. Unrepresented Nations & Peoples Organization (UNPO)

ارزیابی کلی تاریخ سیاسی مدرن ترکمن‌ها، فعالیت‌ها و عوامل

نویسندگان ترکمن بر این باور هستند که ترکمن‌ها، یکی از بیشترین جوامع آزار دیده و بی‌حفاظت از جامعه عراقی هستند. آنها ادعا می‌کنند که کمپین‌های تصفیه فرهنگی حکومت عراق علیه ترکمن‌ها محدود به تغییر نام ترکمن‌ها، تبعیض علیه شخصیت‌های ملی‌گرای ترکمن، ممنوعیت زبان آنها و اعدام‌های تعسفی^۱ نبوده است بلکه شامل تخریب و حذف ساختمان‌های تاریخی نماینده فرهنگ ترکمن مانند تخریب قلعه تاریخی کرکوک، مهاجرت اجباری چند روستای ترکمن، تغییر مرزهای اداری، ممنوعیت حقوق مالکیت، ضبط املاک و امتیازات برای اعراب برای انتقال به مناطق ترکمنی نیز بوده است. از نظر این نویسندگان، در نظر حکومت عراق، ترکمن‌های عراقی باقیمانده‌ای از دوران عثمانی و یا افرادی که وفاداری آنها اولاً به ترکیه است، می‌باشد. اما ترکمن‌ها ادعا می‌کنند همواره وفادار و فرمانبردار از عراق بوده و رهبران ترکمن به طور کلی وحدت عراق را دفاع کرده‌اند. به عنوان مثال، اتحادیه ترکمن‌های عراق پیشنهاد ایجاد یک منطقه جداگانه سنی در عراق را توسط عثمان النجیفی رد کرد.

در عراق پس از سال ۲۰۰۳، ترکمن‌ها به شدت تحت تأثیر تقسیمات سیاسی و اجتماعی، سامانه اداری فاسد، فشارهای سیاسی، تروریسم و تقسیمات نژادی، مذهبی، جغرافیایی، اداری و سیاسی کشور عراق قرار گرفته‌اند. برخلاف وضعیت در کرکوک، ترکمن‌ها با مدیریت کردستان عراق در اربیل، سلیمانیه و دهوک تشکیلات یکپارچه‌ای داشته‌اند و مشکلات مهمی با سایر افراد این مناطق نداشته‌اند. علاوه بر این، آنها به نظر می‌رسند آنها با روابط در حال توسعه ترکیه با کردستان عراق مشکلی ندارند. از سوی دیگر، گفته می‌شود که همانند سایر اجزای منطقه، ترکمن‌های کردستان عراق از سیاست‌های عمومی عراق جدا شده‌اند. با این حال، گروه‌های ترکمن در مناطق دیگر به خصوص با کردها، به طور ویژه در هر دوره انتخابات در عراق، در آستانه تعارض با گروه‌های دیگر قرار گرفته‌اند.

درباره عوامل سیاسی ترکمن، بر اساس جیسون استریکس، حضور چندین حزب و سازمان غیردولتی ترکمن نشان می‌دهد که آنها در مقایسه با هویت‌های کوچک‌تر مانند ارمنیان، یزیدیان، آشوریان و صابئین مندائیان، تحرک سیاسی بیشتری دارند و احتمالاً بهتر جامع خود را نمایندگی سیاسی نمایند در سال‌های اخیر، تمایل به یکپارچه‌سازی ترکمن‌ها در حکومت منطقه کردستان ترکیه وجود داشته است. در هر صورت، این تقسیمات باعث کاهش موفقیت در صحنه سیاسی عراق شده است.

۱. اعدام‌های تعسفی به معنای اعدام افراد بدون رعایت قوانین و مقررات قانونی مناسب یا بدون رسیدگی به دادگاه و روند قضایی مناسب است.

جنبش سیاسی ترکمن امروزه به چندین سازمان با اندازه و نوع‌های مختلف تقسیم شده است، از جمله سنی، شیعه، مذهبی، سکولار، مسلح و معتدل. این تقسیم همچنین در میان نمایندگان ترکمن در پارلمان نمایان است. زیرا نمایندگان ترکمن از جریان‌های سیاسی مختلف بوده و عمل مشترک بین آنها اغلب رخ نمی‌دهد. از سوی دیگر، می‌توان گفت که در میان حزب‌ها و سیاستمداران ترکمن، به دلیل ضعف عمومی سازمان‌های سیاسی ترکمن، تعهدات و انتظارات برآورده نشده و در نتیجه، نوسان رأی دهندگان پایین بوده و بی‌اعتمادی و ناامیدی عمومی وجود دارد.

جبهه ترکمن عراق، بزرگترین سازمان ترکمن، اکثریت سنی را در ساختار خود دارد و بیشتر به اکثریت سنی ترکمن توجه می‌کند، اگرچه جبهه خود را نماینده مذهبی نمی‌داند. موقعیت «جبهه ترکمن عراق» در سیاست عراق یک چالش برای موقعیت ترکمن‌ها در جو سیاسی عراق به وجود آورده است. در حالی که «جبهه ترکمن عراق» از همه روش‌های سیاسی مانند گفت‌وگو با گروه‌های مختلف سیاست عراق (حتی با KRG) و استفاده از سکوها بین‌المللی برای بیان وضعیت ترکمن‌های عراق استفاده کرده است تا به عنوان یک شرکت کننده فعال در سیاست عراق حضور داشته باشد، هرگز به استفاده از قدرت که در سیاست عراق بسیار تأثیرگذار باشد دست نیافته است. در واقع، این وضعیت نه تنها نتیجه انتخاب خود «جبهه ترکمن عراق» بوده است، بلکه فشارهای ترکیه برای مجبور کردن «جبهه ترکمن عراق» به عدم استفاده از سلاح و تنها فعالیت در چارچوب سیاسی قانونی بوده است. اما احزاب عرب و ترکمن عراق، به‌طور عمده، با جبهه ترکمن عراق به‌منظور برای مدیریت وضعیت کرکوک همکاری می‌کنند.

اگرچه در دولت اقلیم کردستان نمایندگان ترکمن وجود دارند، می‌توان گفت که این افراد تنها به عنوان سخنگوی احزاب خود در نظر گرفته می‌شوند و به عنوان نمایندگان مشروع جامعه ترکمن محسوب نمی‌شوند. علاوه بر این، منطقه کردستان شامل تعداد زیادی جنبش سیاسی ترکمنی از جمله جنبش اصلاح ترکمن، جنبش آزادیخواهی ترکمن، حزب دموکراتیک ترکمن کردستان، جنبش دموکراسی ترکمن کردستان، فهرست مستقلین ترکمن اربیل، انجمن برادری ترکمن، مرکز فرهنگی ترکمن کردستان، جنبش مستقلین ترکمن و جنبش همبستگی ترکمن می‌باشد.

سیاستمداران ترکمن شیعه تمایل دارند با سیاستمداران عرب شیعه همپیمان شوند. وابستگی ترکمن‌های شیعه به سازمان‌های شیعه نه تنها مربوط به محیط سیاسی پس از سقوط صدام حسین است، بلکه همچنین در تشکیل لشکر بدر، سازمان میلشیایی شیعه در کرکوک و مناطق شمالی عراق نقش مهمی را ایفا کرده‌اند. علاوه بر این، ترکمن‌های شیعه نقشی در واحدهای کتائب حزب‌الله، بالشعبه المسلحه لحزب الله العراقی، در کرکوک و شمال عراق ایفا کرده‌اند. با

این حال، موارد جالبی از وفاداری‌های تقسیم شده همچنان وجود دارد. به عنوان مثال، فوزی اکرم ترزیوگلو، یک سیاستمدار ترکمن در حزب صدر، وفاداری خود را به مقتدی الصدر - رهبر قوی شیعه در عراق - اعلام می‌کند، در حالی که ترکمنستان را به عنوان علت وجودی خود معرفی می‌کند.

۴.۲. یافته‌ها و مطالعات کمی

۴.۲.۱. آمار توصیفی

نتایج حاصل از محاسبه اشتراکات گزینه‌ها، بارهای عاملی، اوزان نرمالیزه شده و ضریب KMO برای عوامل فرایندهای سیاسی، امنیت و نیروهای نظامی و توسعه اقتصادی عراق، با استفاده از فن تحلیل عاملی تاییدی به کمک متد حداکثر درست‌نمایی^۱ در جدول شماره (۳) ارائه شده است. جدول ۳. نتایج محاسبه وزن سؤالات در عوامل سیاسی، امنیتی و اقتصادی

متغیر (شاخص آشکار)	گزینه‌ها	اشتراکات	بارعاملی	بارعاملی نرمالیزه شده	ضریب KMO
عوامل فرایندهای سیاسی	الگوی حکومت	۰/۷۵۵	۰/۶۰۰	۰/۳۷	۰/۷۹۱
	نظام سیاسی	۰/۵۱۵	۰/۷۴۱	۰/۲۹	
	نهادهای سیاسی	۰/۶۳۲	۰/۷۵۳	۰/۲۸	
	سیاست خارجی	۰/۶۱۵	۰/۶۹۵	۰/۲۸	
	همکاری	۰/۷۴۴	۰/۵۷۹	۰/۱۷	
		۰/۶۶۴	۰/۷۳۱	۰/۲۵	
عوامل امنیت و نیروهای	نیروی نظامی	۰/۸۸۱	۰/۷۶۶	۰/۱۵	۰/۸۲۷

افسران و مدیران در

1. Maximum likelihood method (MLM)

نظامی	امنیت داخلی	خدمت به عنوان پلیس خدمت به عنوان مأمور امنیتی و اطلاعاتی	۰/۷۰۵	۰/۷۴۲	۰/۲۴	نیروی نظامی عراق فعالیت به عنوان نیروی متخصص در نیروی نظامی عراق
توسعه اقتصادی	کسب و کار	ایجاد کسب و کارهای اقتصادی کوچک، متوسط و بزرگ ایجاد اشتغال	۰/۸۴۹	۰/۷۴۲	۰/۲۹	۰/۸۱۲
توسعه اقتصادی	سرمایه گذاری	سرمایه گذاری در بخش های مختلف اقتصادی کشور	۰/۸۶۹	۰/۷۴۲	۰/۲۷	۰/۸۱۲
توسعه اقتصادی	فرهنگ و هنر	تولید و گسترش کتب، موسیقی،	۰/۸۷۱	۰/۵۶۷	۰/۲۴	۰/۸۱۲
توسعه اقتصادی	آموزش	تحصیل و تحقیق در رشته های مختلف	۰/۸۶۶	۰/۷۷۴	۰/۲۴	۰/۸۱۲

(منبع: نگارنده)

طبق جدول شماره (۳) میزان ضریب KMO بیشتر از ۰/۷ است که کفایت نمونه انتخابی را جهت تقلیل داده ها و استفاده از روش تحلیل عاملی تاییدی، نشان می دهد. همچنین اشتراکات گزینه ها (سئوالات)، بالای ۰/۵ است که نشان می دهد بر اساس این اشتراکات می توان از روش تحلیل عاملی استفاده کرد و بر اساس آن اوزان گزینه ها را در شاخص های آشکار به دست آورد. همچنین همه گزینه ها دارای بار عاملی معنادار در شاخص های مربوط به خود هستند.

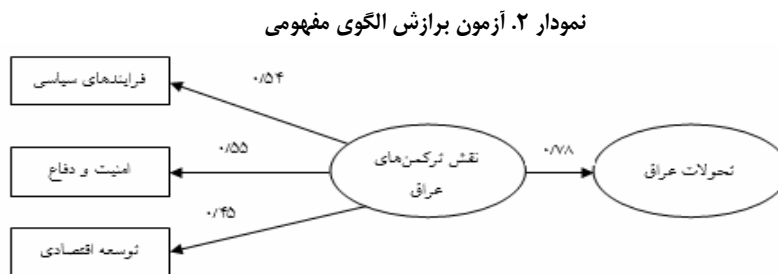
به کارگیری این روش به استخراج بارهای عاملی معنادار برای سئوالات پرسش نامه منجر گردید. همچنین، بارهای عاملی نرمالیزه شده به منظور محاسبه متغیرهای مدل مفهومی و تبیین روابط بین آنها استخراج شد.

۴.۲.۲. تحلیل استنباطی داده‌ها

در تحلیل استنباطی داده‌های پژوهش، به منظور آزمون فرضیه‌ها و تعیین روابط بین متغیرهای مدل مفهومی، فن تحلیل مسیر کوواریانس محور، به کمک روش حداکثر درست‌نمایی، استفاده شد. وزن‌های متغیرها در فن تحلیل عاملی تاییدی منظور شد و سپس فن تحلیل مسیر به منظور بررسی ضرایب مسیر بین متغیرهای برون‌زا و درون‌زا به کار رفت. به طور مثال، متغیر میزان حضور ترکمن‌ها در ارتش عراق با فرمول شماره یک چنین محاسبه شد:

$$\text{Mang SUPP} = .26 * q1 + .24 * q2 + .26 * q3 + .24 * q4 \quad (۱)$$

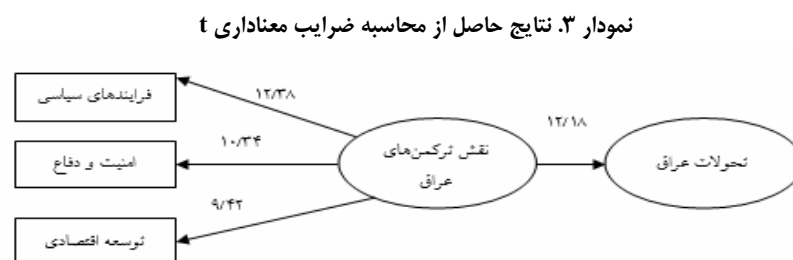
نتایج محاسبه روابط بین متغیرها در حالت استاندارد در نمودار (۲) آمده است:

(منبع: نگارنده)

Chi-square=66.96, DF=34, p-value=0.00034, RMSEA=0.06

همچنین نتایج حاصل از محاسبه ضرایب معناداری t در نمودار (۳) ارائه شده است:

(منبع: نگارنده)

Chi-square=66.96, DF=34, p-value=0.00034, RMSEA=0.06

بر اساس نتایج نمودار (۳) با توجه به معناداری اثر متغیرهای برونزا بر متغیرهای درونزا، می‌توان گفت همه مسیرها در سطح خطای ۱ درصد معنادارند. بنابراین، می‌توان گفت همه مسیرهای مستقیم و غیرمستقیم تایید می‌شوند. با استخراج اثر مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای درونزا بر متغیرهای درونزای مدل، جدول اثر مستقیم - غیرمستقیم به شکل جدول (۴) استخراج شده است.

طبق جدول (۴) عوامل فرایندهای سیاسی با ضریب تاثیر ۰/۷۵ بر تحولات عراق تاثیر می‌گذارند که میزان ۰/۵۷ این اثر مستقیم و میزان ۰/۲۱ آن غیرمستقیم و از کانال فرایندهای نظامی و امنیتی است. بر اساس تبیین روابط متغیرها و بررسی معناداری آنها و همچنین استخراج اثر مستقیم و غیرمستقیم متغیرها در جدول (۴) و خلاصه نتیجه آزمون فرضیه در جدول (۵) ارائه شده است:

جدول ۴. اثر مستقیم - غیرمستقیم متغیرها

نتیجه	معناداری	اثر کل	اثر غیرمستقیم	اثر مستقیم	متغیر درونزا	متغیر برونزا
تایید اثر مستقیم	۱۱/۶۵	۰/۷۵	-	۰/۷۵	تحولات عراق	فرایندهای سیاسی
تایید اثر مستقیم و غیرمستقیم	۱۰/۲۱	۰/۷۷	۰/۱۸	۰/۴۹	تحولات عراق	نیروهای نظامی - امنیتی
تایید اثر مستقیم	۵/۷۴	۰/۴۲	-	۰/۴۲	تحولات عراق	پیشرفت اقتصادی

(منبع: نگارنده)

جدول ۵. نتایج آزمون فرضیه اصلی پژوهش

فرضیه	توضیح	ضریب تاثیر	نتیجه
فرضیه اصلی	ترکمن‌ها به عنوان اقلیتی مهم و تعدادی قابل توجه در عراق، در فرایندهای سیاسی، نظامی، امنیتی و اقتصادی کشور نقش موثری داشته و تقویت کننده مولفه امنیت ملی و منافع ملی عراق می‌باشند.	۰/۴۲	تایید

(منبع: نگارنده)

در نهایت، بر اساس نتایج جدول (۵)، فرضیه اصلی تحقیق مبنی بر تاثیر ترکمن‌ها در فرایندهای سیاسی، نظامی، امنیتی و اقتصادی کشور عراق با ضریب اثر مستقیم ۰/۴۲ تایید می‌شود.

۴.۳. تجزیه و تحلیل

در اینجا لازمست نقش ترکمن‌ها در امنیت، سیاست و مساله توسعه اقتصادی عراق و به صورت دقیق‌تر پاسخ سوالات پژوهش روشن شود. به عبارت دیگر نقش ترکمن‌ها در تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌های کشور عراق، همچنین در تأمین امنیت و پایداری کشور و نهایت در رشد و پیشرفت اقتصادی کشور عراق تشریح می‌گردد.

برای پاسخ به این پرسش‌ها، اساساً بایستی به جایگاه ترکمن‌ها در معادلات سیاسی و ساختار قدرت عراق، نگرش آنها به سیاست و حکومت چندپاره این کشور و چگونگی پویایی تعاملات آنها با کردها و اعراب توجه شود و با توجه به اینکه معادلات عراق همچنان به بازیگری عوامل خارجی نفوذپذیر است؛ بنابراین بایستی نگاه بازیگران متنفذ خارجی در عراق مدنظر قرار گیرد.

قبل از هر چیز باید گفت ترکمن‌ها با اینکه اقلیتی در دل اکثریت هستند اما از قدرت چانه‌زنی بسیاری برخوردارند. این مساله در انتخابات اقلیم کردستان و انتخابات مجلس نمایندگان عراق مشهود بوده است. همچنین وجود پراکندگی‌های جمعیتی (از تلعفر شروع شده و به نزدیکی‌های کفری و بدره) و تنوع مذهبی (شیعه، سنی و مسیحی و گرایش سکولار) در ترکمن‌ها (برخی از آنان همسو با دولت اقلیم کردستان و برخی دیگر همسو با دولت مرکزی عراق)، رویکردهای متفاوتی در داخل جامعه ترکمانی به وجود آورده است. برخی از ترکمن‌ها تحت تاثیر موضع‌گیری‌های ترکیه و هماهنگ با آن، برخی دیگر تحت تاثیر موضع‌گیری ائتلاف فراگیر ملی عراق برای حل مسائل قومی و عده‌ای از آنها خواهان حمایت از رفاندوم اقلیم کردستان و گروهی دیگر از ترکمن‌ها خواهان تمرکز قدرت در دولت مرکزی و عدم تجزیه این کشور بوده و از رویکرد محور مقاومت حمایت کرده و مخالف سیاست‌های آمریکا و غرب و حضور نظام سلطه در این کشور هستند.

از ابتدای شکل‌گیری گروه‌های سیاسی و فرهنگی ترکمن‌ها در عراق، آنها غالباً مورد حمایت ترکیه قرار گرفته‌اند و این کشور نیز سعی دارد از این طریق و به خاطر منافع خود و اهمیت شهرهای نفتی کرکوک و موصل در امور داخلی عراق دخالت کند. ترکیه در تلاش هست نقش و جایگاه ترکمن‌ها در شمال عراق را در سطح ملی افزایش داده و از هویت فرهنگی - تاریخی آنها در عراق دفاع نماید. ترکمن‌ها معتقدند ۷۰ درصد از جمعیت شهر کرکوک، ترکمن و ۳۰ درصد آن از دیگر اقوام، به خصوص کردها هستند. ولی کردها خود را اکثریت دانسته و معتقدند که این شهر باید در حوزه منطقه خودمختار کردستان قرار بگیرد. ترکمن‌ها در میان دو گروه اکثریت کردها و عربها که خود سرمنشأ مشکلات عدیده‌ای است قرار گرفته‌اند و تلاش دارند تا به نحوی به خواسته خود که خودمختاری مناطق ترکمن نشین است دست یابند.

علی‌رغم روابط پرفراز و نشیب ایران با کشور عراق در سال‌های دور، در حال حاضر حمایت از ایجاد دولتی مستقل و آزاد در عراق، مخالفت با حضور و دخالت آمریکایی‌ها و غرب در این کشور و تلاش برای افزایش نقش مردم به عنوان بازیگر اصلی صحنه سیاسی در دولت‌های آینده عراق از اهداف جمهوری اسلامی به شمار می‌آید. همچنین حمایت و کمک همه‌جانبه به دولت و مردم عراق در مبارزه با تروریسم و جریان تکفیری داعش و تقویت حرکت مقاومت اسلامی در منطقه از سیاست‌های آشکار جمهوری اسلامی ایران می‌باشد.

آمریکا یکی دیگر از بازگیران فرمانطقه‌ای اهداف و منافع مختلفی را در عراق دنبال می‌کند یکی از سیاست‌های آمریکا که با موضوع پژوهش نیز همخوانی دارد حمایت از تشکیل یک کشور کرد در شمال عراق و در انزوا قرار دادن و تجزیه ایران و سرکوب گروه‌های شیعی در جنوب عراق است. کشور انگلیس نیز به طور کلی مواضع خود در عراق را با توجه به مواضع آمریکا تنظیم کرده است.

عربستان هم سو با آمریکا سیاست ایجاد و تقویت گروه‌های تروریستی در عراق و راهبرد تجزیه عراق و تشکیل یک دولت سنی را دنبال می‌کند.

روابط دو کشور عراق و سوریه در اکثر مواقع خصمانه و تیره بوده است و در زمان حاکمیت بشار اسد در سوریه، از تشکیل یک حکومت عربی و با هویت غیرکردی و غیرمتمایل به آمریکا در عراق حمایت می‌شد.

ترکمن‌ها در تلاش هستند مانند سایر اقلیت‌های عراق از حقوق یکسانی برخوردار بوده و به فعالیت‌های سیاسی خود برای اثبات وجود خود در عراق ادامه می‌دهند و ترکیه از این ایده دفاع کرده است که ترکمن‌ها نیز باید مانند سایر اقوام عراق از حقوق سیاسی، اجتماعی و فرهنگی یکسانی داشته باشند. در سال‌های اخیر، ورود احزاب شیعه به جبهه ترکمن و تشکیل دسته‌های ترکمن در داخل نیروهای حشد الشعبی که ترکمن‌ها را بدون توجه به فرقه، مامور حفاظت از مناطق ترکمن نشین، به خصوص در کرکوک کرده است؛ امید زیادی در آنها ایجاد کرده است.

ترکمن‌ها به عنوان یکی از اقلیت‌های مهم عراق، نقش مهمی در تحولات سیاسی کشور در دو دهه اخیر ایفا کرده‌اند. این اقلیت با توجه به تاریخچه و جغرافیای خاص خود، تأثیر قابل توجهی بر فرآیندهای سیاسی، امنیتی و اجتماعی عراق داشته است.

ترکمن‌ها می‌توانند در حفظ و تقویت هویت فرهنگی و قومیتی خود نقش مهمی ایفا کنند. آن‌ها ممکن است از طریق حفظ زبان، فرهنگ، سنت‌ها، عادات و رسوم خود، هویت خود را حفظ کنند و به نمایش بگذارند. همچنین ترکمن‌ها می‌توانند در فرایند سیاسی و تصمیم‌گیری‌های مختلف کشور نمایندگی کنند. آن‌ها در مجلس و دولت عراق نمایندگانی دارند و صدای قومیت خود را در فرایند تصمیم‌گیری برای تحقق منافع و نیازهای خود بیان می‌کنند. ترکمن‌ها برای

حفظ و تقویت حقوق قومیتی خود تلاش می‌کنند. این شامل مسائلی مانند توسعه فرهنگ، زبان، آموزش، سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی مرتبط با قومیت ترکمن است. علاوه بر این ترکمن‌ها در جهت ایجاد تعادل و تعامل بین گروه‌های مختلف سیاسی و قومیتی در عراق فعالیت می‌کنند. آن‌ها می‌توانند در فرایند آماده‌سازی قوانین و سیاست‌هایی که به تعامل و تعادل بین قومیت‌ها و گروه‌های سیاسی مختلف کمک کنند، نقش برعهده بگیرند. آن‌ها ممکن است به منظور رشد و توسعه اقتصادی و اجتماعی مناطقی که ترکمن‌ها در آن زندگی می‌کنند، تلاش کنند و برای توسعه زیرساخت‌ها، اشتغال، بهبود شرایط زندگی و تأمین نیازهای اساسی جامعه خود بکوشند. برای نشان دادن نقش ترکمن‌های عراق می‌توان «تحولات عراق» را به عنوان متغیر ملاک و «نقش ترکمن‌ها» را به عنوان متغیر پیش‌بین در نظر گرفت. در جدول زیر این دسته‌بندی ارائه شده است:

جدول ۸. نقش ترکمن‌های عراق در تحولات مختلف این کشور

تحولات عراق	نقش ترکمن‌های عراق
پلورالیسم	حضور در نظام سیاسی عراق
فدرالیسم	مخالف
استقلال‌خواهی کردها	مخالفت با استقلال کردها
رابطه با ترکیه	حمایتی
رابطه با جمهوری اسلامی ایران	حمایتی
ظهور داعش	مبارزه و مقابله با داعش
نقش آفرینی نیروهای مردمی مانند حشدالشعبی در ایجاد امنیت	عضویت برخی در حشدالشعبی
بحران حاکمیت در عراق و حمایت از دولت‌ها	داشتن سهم در دولت
ایجاد ائتلاف بین احزاب و گروه‌های سیاسی مبتنی بر طائفه‌گرایی	ایجاد ائتلاف با در زمان انتخابات
درگیری‌های قومی	درگیری قومی با کردها بر سر حاکمیت بر منطقه کرکوک و تأکید بر حفظ و تقویت هویت فرهنگی و قومیتی خود

(منبع: نگارنده)

۵. نتیجه

ترکمن‌ها در طول دهه‌های گذشته پس از سقوط عثمانی در شرایط دشوار و انزوای سیاسی به سر می‌بردند و تا پیش از اواخر دهه ۱۹۹۰ در جریانات و تحولات عراق نقش و حضور فعالانه‌ای نداشتند و حتی پس از تحولات سیاسی عراق از سال ۱۹۹۱ به بعد و علی‌رغم تشکیل احزاب و گروه‌های مختلف معارض رژیم صدام، نتوانستند به صورت جریان منسجم و موثر در صحنه سیاسی و تحولات این کشور نقش‌آفرینی کنند و مورد سرکوب شدید رژیم‌های متوالی قرار

گرفته بودند. ترکیه نیز در دوره‌های مختلف زمانی و در سیاست خارجی واقع‌گرایانه متناسب با منافع و امنیت ملی خود بر همگرایی و واگرایی با ترکمن‌های عراق اقدام کرده‌اند. اما بعد از نابودی داعش جامعه ترکمن‌ها تغییرات مختلف سیاسی، اجتماعی و فرهنگی را تجربه کرده است. ترکمن‌ها به عنوان یکی از اقوام و هویت‌های عراقی سرکوب که در مناطق مختلف عراق زندگی می‌کنند و جمعیت قابل توجهی را تشکیل می‌دهند در سالهای اخیر احزاب قدرتمندی را تشکیل داده‌اند. آن‌ها در تاریخ عراق نقش مهمی در امنیت و سیاست این کشور ایفا کرده‌اند و به عنوان یکی از عوامل تقویت کننده مولفه امنیت ملی و منافع ملی عراق شناخته می‌شوند. به عبارت دیگر شاید ترکمن‌ها از لحاظ جمعیت نسبت به دیگر گروه‌های عراقی (حدود ۲ درصد) کم و تاحدی پراکندگی جغرافیایی داشته باشند و مانند کردها احزاب سراسری نداشته باشند ولی تاثیرگذاری آنها بر سیاست و اقتصاد عراق غیر قابل انکار است.

با این حال، ترکمن‌های عراق با تهدیدهای امنیتی و جنبش‌های سیاسی مواجه هستند که به وحدت و استقرار پایداری در عراق آسیب می‌رساند. این تهدیدها به صورت مستقیم، از طریق انتشار تنش‌های قومی و تمایل به جدایی در بین ترکمن‌ها، یا غیرمستقیم، از طریق تحریم‌ها و تهدیدهای نظامی از سوی گروه‌های مسلح یا نیروهای خارجی، به ترکمن‌ها وارد می‌شود. علاوه بر این، ترکمن‌های عراق در تحولات سیاسی این کشور نقش سازنده‌ای داشته‌اند. آن‌ها در فرآیند تشکیل دولت و تصمیم‌گیری‌های سیاسی مشارکت کرده‌اند و به استقرار نظام سیاسی دموکراتیک و پایداری در عراق کمک کرده‌اند. ترکمن‌های عراق، با وجود نقش مؤثرشان در تقویت امنیت ملی و منافع ملی این کشور و مشارکت سازنده‌شان در تحولات سیاسی، همواره با تهدیدهای امنیتی و چالش‌های سیاسی روبه‌رو بوده‌اند. این تهدیدها نه تنها بر وحدت و ثبات پایدار عراق، بلکه بر امنیت و آینده ترکمن‌ها نیز تأثیر منفی گذاشته است. جنبش‌های سیاسی مرتبط با ترکمن‌های عراق شامل گروه‌ها و سازمان‌هایی است که برای تحقق اهداف سیاسی و فرهنگی این جامعه تلاش می‌کنند. این جنبش‌ها عموماً در راستای حفظ حقوق ترکمن‌ها، توسعه مناطق ترکمن‌نشین، تقویت هویت فرهنگی و قومی آنان و بهبود شرایط سیاسی و اجتماعی آن‌ها فعالیت کنند. عراق، جنبش‌های سیاسی ترکمن‌های عراق شامل حزب ترکمن‌های عراق، حزب اتحاد ترکمن‌های عراق، حزب دموکرات ترکمن‌های عراق می‌باشند. این جنبش‌ها به منافع و حقوق ترکمن‌ها توجه می‌کنند و سعی در تأمین آن‌ها دارند. مواجهه با جنبش‌های سیاسی برای ترکمن‌های عراق می‌تواند به معنای برخورد با تحریکات سیاسی، تضییع حقوق ترکمن‌ها، ناکارآمدی در تأمین نیازهای آن‌ها و تهدیدی علیه وحدت و استقرار امنیت در عراق باشد.

باید توجه داشت که توزیع قدرت میان اقوام و سازش میان آنها از مهم‌ترین مؤلفه‌های مدیریت دموکراتیک جوامع چند قومی و متفرق به شمار می‌رود و نقش بسیار مهمی در مشارکت گروه‌ها و اقوام در تصمیم‌گیری‌های سیاسی و به تبع آن در ملت‌سازی و ایجاد همگرایی اجتماعی دارد و زمینه‌ساز ایجاد ثبات ژئوپلیتیکی پایدار در این کشور می‌شود. مشارکت اقوام در امور سیاسی، اجتماعی و فرهنگی به‌عنوان اصل اساسی و مشروعیت بخش در ساختار اداری - سیاسی عراق، زمینه اتحاد داخلی را فراهم می‌آورد.

در این تحقیق نقش فعال و تأثیرگذار ترکمن‌ها در تحولات سیاسی، امنیتی، نظامی و اقتصادی عراق و نقش همگرایی آنها با جریانهای یکپارچه‌ساز عراق به تأیید رسید. همچنین ترکمن‌ها به عنوان اقلیتی مهم و تعدادی قابل توجه در عراق، در فرآیندهای سیاسی این کشور نقش سازنده داشته و تقویت کننده مولفه امنیت ملی و منافع ملی عراق بوده‌اند. لکن با توجه به تحولات اخیر در عراق و تلاش‌های برخی ترکمن‌ها برای شرکت در فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی بیشتر، می‌توان انتظار داشت که نقش و تأثیر ترکمن‌ها در رشد و پیشرفت اقتصادی عراق در آینده بهبود یافته و با دستیابی به حقوق و مشارکت سیاسی بیشتر، ترکمن‌ها نقش بیشتری در توسعه اقتصادی عراق ایفا کنند.

تعارض منافع

نویسنده اعلام می‌کند که تعارض منافع وجود ندارد و تمام مسائل اخلاق در پژوهش را شامل پرهیز از سرقت ادبی، انتشار و یا ارسال بیش از یک بار مقاله، تکرار پژوهش دیگران، داده‌سازی یا جعل داده‌ها، منبع‌سازی و جعل منابع، رضایت ناآگاهانه سوژه یا پژوهش شوند، سوء رفتار و غیره، به طور کامل رعایت کرده است.

سپاسگزاری

از معاونت پژوهشی دانشگاه جامع امام حسین علیه السلام و فصلنامه سیاست جهت فراهم کردن به سرانجام رسیدن پژوهش حاضر کمال تشکر و قدردانی به عمل می‌آید.

References

- Ahmadi, F; Qazvini Haeri, Y. (1389), "Process of Drafting the Basic Law of Iraq", *Politics Quarterly*, 40, 2: 37-19 at https://jpq.ut.ac.ir/article_21168_46da79aeee83fe33ab7dcbbb56a3778c.pdf (December 19, 1402).
[In Persian]
Ahmet, K (2005). *Mazhar. Kerkük: Tarih, Politika, Etnik Yapı* [Kirkuk: History, Politics, and Ethnic Composition]. İstanbul: Avesta

- Publications. <https://www.simurgkitabevi.com/ kerkuk-tarih-politika-ve-etnik-yapi-2005>.
- ArgHAVANI Pirsalami, Fariborz et al. (fall and Winter 2017), Social Cleavages and Iraq National Security in Post-occupation Iraq, Journal of Defense Management and Research, Year 16, Issue 85, pp. 172-145. https://jms.ihu.ac.ir/article_204643_5b4935e525cd516484b64ae19fb185f5.pdf
- Atabaki, T (2012). Nationality, Ethnicity and Autonomy in Contemporary Iran, Dialogue Quarterly, No. 3. <https://ensani.ir/file/ download/article/20101103134201-22.pdf>. **[In Persian]**
- BADIEI Aznadahi, M; Mohammadi, A; Zamani, A (2016). Territorial conflicts in northern Iraq: land, ethnicity and politics, Human Geography Research Quarterly, 49, 3: DOI: 10.22059/jhgr.2017. 105522.1006804. **[In Persian]**
- Bourbour Mahmoud (2019). The role of the Turkmen minority in Iraq, s political geography, slamic Azad University Central Tehran Branch. <https://margush.ir/wp-content/uploads/2022/10/document.pdf> **[In Persian]**
- Dashti, T. (2011). "Conceptualization of Ethnicity and Ethnic Minority as an Element of Political Society", Political and International Research Quarterly, Shahreza Islamic Azad University, 12, 9: 150-141 at https://pir.shahreza.iau.ir/article_558086_e6bdea47ad4ad3dcc7674ade91e4a188.pdf (December 15, 1402). **[In Persian]**
- DOĞAN. Soner(2021), The Massacres Commemorated in Iraqi Turkmen Culture and Political Discourse, Gaziantep University Journal of Social Sciences 2021 20(4) 2001-2012. <https://doi.org/10.21547/jss.909066>
- Duman, B (2018). "Türkiye'den Irak'a Uzanan Birlik Köprüsü: Telafer [Unifying Bridge between Turkey and Iraq: Tal Afar]." ORSAM. March 3, 2011. Accessed June 25, 2023. <http://www.orsam.org.tr/ index.php/Content/Analiz/4656?c= guvenlik|turkish>.
- Duman, B (2011). "Irak'ta Bir Kimlik Arayışı: Bektaşiler [A Pursuit of Identity in Iraq: Bektashis]." Ortadoğu Analiz 3.35 (2011): 61-68. <https://www.orsam.org.tr/tr/irak-ta-bir-kimlik-arayisi-bektasiler/>
- Duman, B (2011). "Irak'ta Türkmen Varlığı [Turkmen Existence in Iraq]." ORSAM, 2011. <http://etd.lib.metu.edu.tr/upload/ 12620357/index.pdf>
- Gofman, I. (2016). Dag Nang, translated by Masoud Kianpour, Tehran: Nahr-e-Karzan. **[In Persian]**
- Golden, P.B. (1992). An Introduction to the History of the Turkic Peoples. Ethnogenesis of and State-Formation in Medieval and Early Modern Eurasia and the Middle East. Wiesbaden: Harrassowitz. https://www.researchgate.net/publication/281319978_An_Introduction_to_the_History_of_the_Turkic_Peoples/link/ 563cb98208ae 405111

- aa4e91/ download? _tp= eyJjb250ZXh0Ijp7ImZpcnN0UGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIiwicGFnZSI6InB1YmxpY2F0aW9uIn19.
- Gökhan KAYILI, THE IRAQI TURKMEN (1921-2005), In Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of MASTER OF ARTS in THE DEPARTMENT OF INTERNATIONAL RELATIONS BILKENT UNIVERSITY ANKARA August 2005. <https://repository.bilkent.edu.tr/server/api/core/bitstreams/fc220dc3-55a0-4fdc-93c4-01b34eda59e3/content>
- Haq-Panah, J (2010). comprehensive balance, a model of the analysis of the role of ethnicity on foreign policy with an emphasis on the Middle East, Politics Quarterly, Journal of the Faculty of Law and Political Science, Volume 40, Number 2: 77-93 at https://jfq.ut.ac.ir/article_21171_98016dc8228b9e784c351579c088ddc9.pdf (19 Azar 1402). **[In Persian]**
- Haq-Panah, J (2013). "Identity, ethnicity and foreign policy of the Middle East", Political Quarterly, 41, 1: 95-81 at https://jfq.ut.ac.ir/article_29723_ded3b8aa8aa5a30cba6e46566c415022.pdf (December 20 1402). **[In Persian]**
- Hürmüzlü, E. (2015). "The Turkmens of the Middle East." Turkish Policy Quarterly 14.1 (2015): 85-93. <http://etd.lib.metu.edu.tr/upload/12620357/index.pdf>Hürmüzlü,
- Habib. (2015). "Kerkük Üniversitesi Rektörü Olayı ve Kerkük'teki Dengeler [The Event of Rector of Kirkuk University and Balances in Kirkuk]." ORSAM. May 27, 2015. Accessed June 28, 2016. <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Analiz/4585?s=turkmen|turkish>.
- Jerjis, S. (2006). The Turkmen of Iraq: Underestimated, Marginalized and Exposed to Assimilation. Nijmegen: Benda Print House, 2006. <https://www.jstor.org/stable/25703815>
- Khodaei, Zahra (2011) The Challenges of Democratization in Iraq after Saddam, Journal of Middle East Studies, Vol. 18, No. 4, Winter 2011, pp. 35-58. https://cmess.sinaweb.net/article_150460_274289d29c09b47033b5cc4e2f57e3f4.pdf
- Karimifard, Hossein (2022), Explaining political instability in the heterogeneous society of Iraq in the years 2003 to 2023, Quarterly Journal of Fundamental and Applied Studies of the Islamic World, 4(4), 104-81 Doi <https://doi.org/10.22034/FASIW.2023.335816.1214>
- Maqsoodi, M (2008). Ethnic changes in Iran, causes and contexts, Institute of National Studies. **[In Persian]**
- Moghadam Shad, M. (2017). "Becoming a minority as a revolutionary action, an introduction to the idea of minority democracy", Political Quarterly, 48, 3: 770-753. https://jfq.ut.ac.ir/article_68170_

- de6e416487f24bacc09745bf02ef8574.pdf (December 15, 1402). **[In Persian]**
- Mohamed, B (2014). "Who are the Iraqi Kurds?." Pew Research Center. August 20, 2014. Accessed May 3, 2023. <http://www.pewresearch.org/facttank/2014/08/20/who-are-the-iraqi-kurds/>.
- Navid, Majid et al. (2017), Challenges of Democratization in Iraq after Saddam, Journal of Political and International Research, Article 7, Volume 8, Issue 30, Pages 177-197. https://journals.iau.ir/article_529187_f86e670794466e6ac1ab7e16c6894f40.pdf
- Neiri, B; Ansari, M.A (2013). The Role of Ethnicities in the Struggle of Modern Political Federalism in Iraq, International Relations, Studies Quarterly, 5, 20: 163-195. https://prb.ctb.iau.ir/article_524306_39c7b448f7d98a7cb0aa8bb767c790be.pdf (December 4, 1402). **[In Persian]**
- Noormohammadi, M (2016). "The Effect of Federalism on Strong Conflicts: A Case Study of Iraq", Strategic Policy Research Quarterly, 6, 21: 176-196. https://qpss.atu.ac.ir/article_7691_a8bf29a7ffca55309565344a8c26559d.pdf (December 21, 1402). **[In Persian]**
- O'Leary, B. (2009). How to Get Out of Iraq with Integrity. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2009. <https://www.jstor.Org/stable/25703815>
- ORSAM. (2016). Interview with Şahin Mehmet Kani. February 22, 2013. Accessed July 1, 2016. <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Analiz/3634?s=orsam%7Cturkish>.
- ORSAM. (2013). Interview with Şahin Mehmet Kani. February 22, 2013. Accessed July 1, 2023. <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Analiz/3634?s=orsam%7Cturkish>.
- Ridolfo, K (2005). "Iraq: Chemical Threat Aimed At Offensive In Tal Afar." Radio Free Europe. September 12, 2005. Accessed May 13, 2023. <http://www.rferl.org/content/article/1061346.html>.
- Roggio, B (2005). "Operation Restoring Rights in Tal Afar." The Long War Journal. September 5, 2005. Accessed May 13, 2023. http://www.longwarjournal.org/archives/2005/09/operation_resto.php.
- Saleh. Alam(Winter 2013), Relative Deprivation Theory, Nationalism, Ethnicity and Identity Conflicts, Geopolitics Quarterly, Volume: 8, No 4, PP 156-174. https://journal.iag.ir/article_56057_e9b6245b50f24d5130412bb2b38d0ea8.pdf
- Sardarnia, Kh (2013). "Iraq, the continuation of violence and the dream of democracy: a multilevel analysis", Strategy Quarterly, 63, 21: 36-8 https://rahbord.csr.ir/article_124437_c34649041d0ea2b95518d026a7f00325.pdf (21st of Azarmah 1402). **[In Persian]**

- SOITM Foundation Iraqi Turkmen Human Rights Research Foundation The Netherlands, (2019), Turkey's Iraqi Turkmen Policy Merciless Exploitation and Violation of International Law, Benda Print House - Nijmegen January 2019.
- Sohrabi, Mohammad et al. (2016), Dissection of Iraqi Political Parties and Groups and Their Impact on Iran-Iraq Relations, Quarterly Journal of International Relations Studies, No. 34, Volume 9, pp. 167-196. file:///C:/Users/MOBINI/Downloads/Article-1.pdf.
- Strakes, Hason E.(2009), CURRENT POLITICAL COMPLEXITIES OF THE IRAQI TURKMEN. Iran and the Caucasus 13 (2009) 365-382. <https://www.jstor.org/stable/25703815>
- Stevenson, S (2009). "The Refugee Crisis in Iraq and the Migration of Iraqi Refugees to Other Countries since 2003." MEP Report to the European Parliament.
- Strakes, J.E (2009). "Current Political Complexities of the Iraqi Turkmen." Iran and the Caucasus 13 (2009): 365-382. <https://www.jstor.Org/stable/25703815>
- Petrosian, V (2003). "The Iraqi Turkomans and Turkey," Iran and the Caucasus 7.1/2. At <https://www.jstor.org/stable/4030981>
- Wong, E. (2005). "Kurds' Return to City Shakes Politics in Iraq." New York Times. Accessed April 28, 2023. http://www.nytimes.com/2005/03/14/world/middleeast/kurds-return-to-city-shakes-politics-in-iraq.html?_r=0.
- Wong, E (2023). "Kurds' Return to City Shakes Politics in Iraq." New York Times. March 14, 2005. Accessed April 28, 2023 http://www.nytimes.com/2005/03/14/world/middleeast/kurds-return-to-cityshakes-politics-in-iraq.html?_r=0.
- Yazdan Panah, K; Ahmadi, S.J (2021). "The position of ethnic groups in the formation of the political structure and governance of Afghanistan after 2001", Political Quarterly, 51, 1: 334-311 at https://jpq.ut.ac.ir/article_80406_c5ae2bd6e0ff467bd3306bfaf6a93c6f.pdf (December 19, 1402). **[In Persian]**
- Yildiz, T (2016). " An ethnic group embedded in multiple identitied: the case of Iraqi Turkmens in turkey". Approval of the Graduate School of Social Sciences. <http://etd.lib.metu.edu.tr/upload/12620357/index.pdf>
- Yılmaz, H.R; Koru, S (2014). "Turkmen: The Missing Piece in the Syria-Iraq Debate." Fair Observer. October 13, 2014. Accessed June 27, 2023. http://www.fairobserver.com/region/middle_east_north_africa/the-missing-piece-in-the-syria-iraq-debate-01428/.
- Zahmatkesh, H; Al-Ghaban, M (2013). the areas of convergence and divergence of Iraqi Turkmens with old and new Turkey in the framework of Kemalism and Pan-Turkism, Islamic World Historical Studies Quarterly, 2, 4 : 31-52. At http://mte.journals.miu.ac.ir/article_

- 455_e 25230161f57d6792a6b36f1c7821b5d.pdf (March 24, 1402). [In Persian]
- Ziyat K (). Irak'ta Türk Varlığı [Turkish Presence in Iraq] (Ankara: Örnek Limited Şirketi, 1996), three. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1360200042000296681>
- "Iraqi Turkmen." Unrepresented Nations and Peoples Organization. March 11, 2015. Accessed May 3, 2016. . <http://unpo.org/members/7878>.
- "Talabani: Kirkuk is Kurds' Jerusalem." Hurriyet Daily News. December 31, 2004. Accessed April 28, 2023. <http://www.Hurriyetdailynews.Com/talabani-kirkuk-is-kurds-jerusalem.aspx?PageID=438&n=talabani-kirkuk-is-kurds8217-jerusalem-2004-12-31>.
- "Telafer'e Dokunan Türkiye'ye Dokunur [Harming Tal Afar Means Harming Turkey]." Hürriyet. February 26, 2011. Accessed June 25, 2023. <http://www.hurriyet.com.tr/telafer-e-dokunan-turkiye-ye-dokunur-17134215>
- "The World Factbook: Iraq." Central Intelligence Agency. August 3, 2016. Accessed August 7, 2023. <https://www.cia.Gov/library/publications/the-world/factbook/geos/iz.html>.
- "Türkmen Cephesi (2010). El-Irakiye Kerkük'ü Savunan Tek Grup [Turkmen Front: AllIraqiyya is the Only Group Defending Kirkuk]." Yakın Doğu Haber. February 12, 2010. Accessed May 15, 2023. http://www.ydh.com.tr/HD7576_turkmencephesi--el-irakiye-kerkuku-savunan-tek-grup.html.
- Tahaei, Ali, Non-Arab Ethnicities in Iraq, Fars News Agency International Report, October 25, 2016, <https://farsnews.ir/world/1474783800000106925/%D9%82%D9%88%D9%85%DB%8C%D8%AA%E2%80%8C%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D8%BA%DB%8C%D8%B1-%D8%B9%D8%B1%D8%A8%DB%8C-%D8%AF%D8%B1-%D8%B9%D8%B1%D8%A7%D9%82>
- "UNAMI Submits its Reports on the Disputed Internal Boundaries" United Nations Iraq. April 22, 2009. Accessed April 4, 2023. http://www.uniraq.org/index.php?Option=com_K2&view=item&id=307:unamisubmits-its-reports-on-the-disputed-internal-boundaries&Itemid=605&Lang=en.
- Unrepresented Nations & Peoples Organization(UNPO) (2018), Statement written by Dr. Sheth Jerjis, Chairman of SOITM, and Dr. Hassan Tawfiq Aydenly, Chairman of CDITR, United Nations Economics and Social Development Commission on Human Rights 23rd Session of Working Group on Indigenous People, July 18 – 22, UN, Switzerland – Geneva. <https://old.unpo.org/article/2886>
- Karimifard, Hossein (2022), Explaining political instability in the heterogeneous society of Iraq in the years 2003 to 2023, Quarterly

Journal of Fundamental and Applied Studies of the Islamic World, 4(4),
104-81 Doi <https://doi.org/10.22034/FASIW.2023.335816.1214>

COPYRIGHTS

©2023 by the University of Tehran. Published by the University of Tehran Press. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

